

FUTURE WARS RELATED TO WATER RESOURCES

Veliko P. Petrov, Stancho G. Stanchev

*Faculty of Artillery, Air Defense and Communication and Information Systems,
National Military University, Shumen, Bulgaria, veliko_pp@abv.bg, stanchev_sg@abv.bg*

Abstract: *The report aims to introduce readers to possible future wars caused by the lack of water worldwide. Water shortages are felt by an estimated 700 million people in 43 countries. By 2025, due to global climate change and population growth on the planet, this figure will exceed three billion, leading to serious conflicts over the allocation of water resources. Of the nine potentially most dangerous areas in the world for future water scarcity conflicts, it is clear that they are mainly located in Africa and Asia, but this does not exclude the other continents. To prevent this type of conflict, active diplomatic efforts, the use of new technologies and innovations in the areas of purification, irrigation, refreshment and reuse of available water resources are needed.*

Inevitable in future water wars will become both the unbearable thirst and the use of weapons. In the future, in conflicts to share common water resources, the stakes will become even greater, and the loss in such a conflict will lead to more severe consequences. Scientists estimate that the probability of starting water wars is between 75% and 95% in the next 50 to 100 years.

Key words: *water wars, military conflict, water resources*

БЪДЕЩИТЕ ВОЙНИ СВЪРЗАНИ С ВОДНИТЕ РЕСУРСИ

Велико П. Петров, Станчо Г. Станчев

Водата е възобновим природен ресурс. Тя играе изключително важна роля в природата. Като природен ресурс тя е един от незаменимите фактори на природната среда и е жизнено необходим за човека, животинския и растителния свят. В света има над 215 големи реки и около 300 подземни водни басейни и водоносни слоеве, контролът върху които се осъществява от само няколко държави. Консумацията на вода в световен мащаб е нараснала седем пъти в рамките на XX век. Водното потребление застрашително нараства заради демографския взрив (от 1,65 млрд. до 9 млрд. души за периода 1900-2025), както и използването на безброй кубически метри вода в рудодобивната индустрия, селското стопанство и туризма. Днес на Земята от жажда годишно умират три милиона души, след няколко години тази цифра може да се увеличи с няколко пъти.

Водните запаси на планетата не са неограничени. Тези ресурси са непрекъснат източник на напрежение между собствениците на скъпоценния ресурс. Нарастващият недостиг и несправедливото разпределение на водата са причина за много недоразумения и дори за кръвопролитни сблъсъци, превръщайки се в рисков фактор за много региони.

В доклада си, на срещата по проблемите на климатичните промени, през 2006, британския министър на отбраната Джон Рейд е съобщил „*мрачната прогноза за това, че през следващите 20-30 години ще се увеличи вероятността от насилие и политически конфликти заради това, че климатичните промени превръщат земята в пустиня, топейки ледените полета и отравяйки водните ресурси*“ (Бъдещето на света – войни за вода, 28.02.2006 г., <https://news.bg/int-politics/badeshteto-na-sveta-voyni-za-voda.html>, стр. 1)

Споровете за вода характеризират цялата история на човечеството. В анализите на историята се откриват немалко данни за конфликти породени от недостиг и несправедливото разпределение

на водата. Така още през 2450 г. пр.н.е. жителите на шумерските градове Лагаш и Умма се сражават за контрол над водите на реките Тигър и Ефрат. В продължение на векове защитата и разрушаването на жизненоважни водни системи стоят в основата на много битки. Тъй като, за да оцелеят, ранните цивилизации разчитат на сложни системи от диги и канали, тези системи често стават обект на нападение по време на война. Когато например Асирия напада Вавилон през 689 г. пр. хр., войските ѝ разрушават напоителните съоръжения на града и насочват водата към неговия център, което предизвиква огромни разрушения. Много по-скоро, през 1989 г., Сенегал и Мавритания се сблъскаха за правото на своите граждани да пасат добитъка си в долината на река Сенегал, като в резултат от това загинаха стотици хора, а 25 хиляди напуснаха домовете си. Недостигът на питейна вода е провокирал племенните сблъсъци в Йемен през 1999 и 2006. Между Сирия и Турция една не се стигна до въоръжен сблъсък през 1998 г., когато Турция имаше планове за изграждане на язовир на река Ефрат“.

Глобалното затопляне също изтощава запасите от питейна вода: изчезват ледниците, пресъхват езера, реки и водоносни хоризонти. През последните петдесет години езерото Чад например е загубило 95 % от водния си обем. Езерото Мийд пък (източник на вода за Лас Вегас) може напълно да пресъхне само след десет години. Голяма част от водите на китайската река Хуанхъ често въобще не стига до океана. Според международния Институт за населението във Вашингтон, търсенето на питейна вода вече надхвърля предлагането със 17 %. Експерти на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) пък прогнозират, че през 2030 47 % от населението ще живее в зони с остър недостиг на водни ресурси.

И днес, в началото на XXI век конфликтите за важни водни запаси представляват постоянна заплаха. В един обширен район, простиращ се от Северна Африка до Близкия изток и Южна Азия, нуждата от вода все по-бързо започва да надхвърля съществуващите запаси. Тъй като много от ключовите водни източници там са притежание на две или повече държави, които рядко имат споразумения относно начина на разпределяне на наличните запаси, конфликтите за достъп до спорните ресурси ще стават все по-остри. Тази опасност е особено голяма в районите с малко валежи, където няколко държави разчитат на един-единствен източник на вода за задоволяване на основните си нужди. Такива са районите около реките Нил, Йордан, Ефрат и др. Ако не се намерят начини да се намали потреблението на вода на глава от населението, всяко увеличаване на потреблението в една от страните ще доведе до намаляване на водните запаси на останалите страни, което от своя страна би могло да доведе до остър конфликт или дори война.

Във вестник „Индипендънт“, се привеждат примери за региони на потенциални конфликти, заради липсата на питейна вода. Сред тях са (Мод Барлоу, Водата като геополитически фактор, списание Геополитика, бр.4. 2008 г. стр. 1):

- Израел, Йордания и Палестина, които си поделят водите на река Йордан, контролирана от израелците;

- Турция и Сирия – да припомним, че турските планове за изграждането на язовир на река Ефрат, доведоха двете страни до ръба на войната, през 1998, а и днес Дамаск обвинява Анкара, в съзнателни манипулации с водните ресурси;

- Индия и Китай – водите на река Брахмапутра отдавна са източник на напрежение между двете държави, като последното китайско предложение да бъде променено руслото на реката отново изостри ситуацията;

- Ангола, Ботсуана и Намибия традиционно си оспорват водния басейн на река Окаванго, като спорът отново ще ескалира заради плановите на Намибия да изгради 300 километров водопровод, който може да изтощи делтата на реката;

- В Етиопия и Египет непрекъснатият ръст на населението може да доведе до сблъсък в басейна на река Нил;

- Бангладеш и Индия – заради активното топене на хималайските ледници, река Ганг редовно наводнява редица райони на Бангладеш, предизвиквайки големи разрушения и хаос и провокирайки масова миграция към Индия.

Редица други фактори също са в състояние да увеличат честотата и ожесточеността на евентуалните конфликти за вода в бъдеще. С нарастване на населението нараства и нуждата от вода – и за всекидневна употреба, и за производството на храна (най-често чрез увеличено напояване). И сякаш за да задълбочи още повече проблема, демографският бум като че ли е съсредоточен

именно в тези райони, където водните запаси вече не достигат за задоволяване на много нужди – Северна Африка, Близкия изток и Южна Азия. Бързата урбанизация там, както и нарастващата употреба на вода в индустрията също допринасят за увеличаване нуждата от вода. Това означава, че в бъдеще в конфликтите за подялба на общите водни ресурси залогът ще става още по-голям, а загубата в един такъв конфликт ще води след себе си все по-тежки последствия.

Глобалните промени в климата ще усложнят още повече положението. Нарастването на концентрацията на въглероден двуокис в атмосферата ще доведе до покачването на средните температури в световен мащаб, както и до промени във валежните карти на много места. В резултат може да се стигне до увеличаване на валежите в някои райони и тяхното намаляване в други. Учените все още не могат да кажат как точно ще бъдат засегнати отделните райони, но мнозина вярват, че в голям брой от горешите континентални области като Североизточна Африка (през която протича Нил) и Югозападна Азия (където текат Тигър и Ефрат) водните запаси ще намалее още повече.

Деветте потенциално най-опасни зони в света са следните (Ханк Пелисие, Девет възможни бойни полета на бъдещите водни войни, списание Геополитика, 25 март 2013, стр. 2):

1) *Северен срещу Южен Йемен.* Според прогнозите на хидролозите, в Сана – столицата на тази изключително бедна държава, още през 2025 ще се усети остър недостиг на питейна вода, той като частните кладенци и водоносните хоризонти вече пресъхват. Тук е мястото да отбележим, че до 40% от питейната вода в Йемен се използва от местните фермери – производители на „кат“ (африкански аналог на коката), африканско растение-стимулатор, чиято употреба води до зависимост и което е любимия наркотик на сомалийските пирати. Между другото има основателни подозрения, че пазарът на „кат“ се контролира, поне частично, от Ал Кайда. В този неспокоен район буквално гъмжи от въоръжени бойци, някои от които са свързани с мрежата на покойния Бин Ладен и които винаги могат да бъдат мобилизирани с цел да се получи контрол над непрекъснато намаляващите запаси от питейна вода.

2) *Египет срещу Етиопия.* Както е известно, река Нил е жизненоважната артерия на Египет, огромното мнозинство от чието 83-милионно население живее по нейните брегове. На кого обаче принадлежат водите и? Изворите на Нил се намират на 6500 km южно от границата на Египет и тази река преминава през територията на девет държави преди да стане „египетска“. Както е известно, двамата предишни египетски президенти – Ануар Садат и Хосни Мубарак, правеха всичко възможно за да не допуснат да се реализират планове за изграждането на язовир на река Нил в Етиопия. За последен път този въпрос беше повдигнат през 2011, когато Етиопия обяви намерението си да построи „Язовира на хилядолетието“, който трябваше да стане един от най-големите в Африка. Тогава, коментаторите на популярната арабска телевизия Ал Джазира съвсем сериозно прогнозираха, че непопулярните днес египетски военни могат да се опитат отвлекат вниманието на бунтуващите се свои съграждани като започнат „водна война“ с конкурента си от горното течение на Нил.

3) *Индия срещу Китай.* Китай вече е изградил десет язовира по цялото протежение на река Брахмапутра, а други 18 са в строеж. Последниците от това за разположения надолу по течението на реката крайбрежен североизток на Индия и Бангладеш могат да се окажат катастрофални. Както изглежда, китайците възнамеряват за преградят с язовирни стени 8-10 големи реки, извиращи от Тибетското плато, което е най-големия воден резервоар в света. Така Китай се стреми да осигури напояването на своите страдащи от чести суши централни и източни провинции, тъй като още през 2030 страната ще изпитва остър недостиг (до 25 %) на вода. Според президента на Групата за стратегическо прогнозиране в Мумбай Сандип Васликар: „в момента над 6000 езера в Китай са пресъхнали, а басейнът на Хуанхъ в северната част на страната е пресъхнал на 30 %“.

4) *Буркина Фасо срещу Гана.* Река Волта тече от Буркина Фасо (бивша Горна Волта) към Гана, като споровете между двете африкански държави за подялбата на водата и не спират. Гана зависи от реката, която захранва огромната и водноелектрическа централа „Акосомбо“, произвеждаща 80 % от електроенергията в страната, т.е. тя е от огромно значение за развитието на местната индустрия. Буркина Фасо пък строи язовири по горното течение на реката за да си осигури вода за напояване, т.е. за да се справи със засушаването в района на Сахел. Жителите на региона живеят в ужасяваща бедност, като 31 % от тях преживяват с по-малко от долар на ден.

Проблемът се усложнява от това, че прогнозираното увеличение на населението в басейна на река Волта с 80 % през следващите 25 години влиза в разрез с очакваното намаляване на количеството на валежите заради климатичните промени, в резултат от което регионът ще стане още по-горещ и сух.

5) *Тайланд срещу Лаос, Виетнам, Камбоджа и Китай.* Държавите от Югоизточна Азия, разположени по долното течение на реките в региона са обезпокоени от вече изградените от огромния им северен съсед осем големи китайски язовира и продължаващото строителство на нови по горното течение на река Меконг. В същото време те се отнасят от огромно подозрение и една към друга, пак по същата причина. Както се твърди в коментар на радио „Гласът на Америка“, „към 2015 на река Меконг и притоците и ще бъдат изградени 41 големи язовира, като до 2030 броят им може да достигне 71, тъй като Лаос копира китайския модел на развитие“. В този регион водните електроцентрали се смятат за основния източник на енергия за гарантиране на икономическия растеж. Освен това нараства тревогата от възможните екологични увреждания и последиците за селското стопанство и риболова.

6) *Индия срещу Пакистан.* Водните ресурси на Кашмир са сред основните причини за десетилетната вражда между двете най-големи държави в субконтинента. Договорът за подялбата на водите на река Инд от 1960, всъщност касаеше шест големи реки – Инд, Джелам и Ченаб бяха предадени на Пакистан, докато Сатледж, Биас и Рави бяха обявени за индийски. Засушливият, страдащ от чести суши и остър недостиг на питейна вода Пакистан твърди, че в момента Индия незаконно си е присвоила голямо количество речни води, чрез язовира и системата от канали по горното течение на Инд. В същото време 92 % от територията на Пакистан зависи от речната система на Инд, а над половината от населението на страната се занимава със селско стопанство.

7) *Турция срещу Сирия, Ирак и Иран.* И днес, 4500 години след изчезването на древните шумени, реките Тигър и Ефрат продължават да са причина за изключително остри спорове. Язовирите и напоителните съоръжения в Турция, Сирия и Иран са постоянен проблем за разположения по долното течение на двете реки Ирак, който е застрашен от опустиняване. Навремето тези две „иракски“ реки играят важна роля за появата на „люлката на цивилизацията“ в т. нар. Плодороден полумесец, но днес Сирия и Турция яростно оспорват историческите претенции на Ирак върху тях. Изпаренията, отточните води и замърсяването с пестициди повлияха съществено за дефицита на питейна вода в Ирак. През 1975, когато Сирия построи на езерото Асад впечатляващия язовир Ал-Таура (*известен още и като Табка – б.р.*), което намали водния поток на Ефрат, Багдад и Дамаск се оказаха на ръба на водна война, днес обаче Турция се оказва най-опасната и от останалите държава, тъй като 98 % от изворите на Ефрат са именно на нейна територия. Неслучайно навремето се появиха съобщения, че турците са разкрили сирийски заговор за взривяването на огромната (дължината и е почти 2 km) стена на язовира „Ататюрк“, чието строителство приключи през 1992.

8) *Централна Азия, т.е. Казахстан, Туркменистан, Узбекистан, Киргизстан и Таджикистан.* Конфликтите в този засушлив регион за използване водите на реките Сърдаря и Амударя се задълбочиха, след като петте съветски републики станаха независими през 1991 г. Казахстан, Туркменистан и Узбекистан се нуждаят от повече вода за своите памучни, житни и оризови полета, докато в същото време, разположени нагоре по течението на въпросните реки Киргизстан и Таджикистан искат да използват водите им за своите водни електроцентрали. Нарастването на населението в региона налага увеличаване на селскостопанските площи. Според последния доклад на Международната кризисна група, „в момента тези страни консумират 1,5 пъти повече водни ресурси от предварително прогнозираните“. Шестата държава от региона – Афганистан, разположен по горното течение на Амударя, също се нуждае от немалко количество прясна вода.

9) *Израел срещу Палестина.* Горният водоносен хоризонт, който е разположен както на територията на Израел, така и на тази на Западния бряг на река Йордан, е единствения воден източник за палестинците, но се контролира от израелците. Както посочват експертите, Израел отпуска на Западния бряг едва 20 % общия обем на добиваната вода „по съображения за сигурност“, използвайки цялото останало количество за собствените си нужди. Изрелският монопол върху водоносния хоризонт обаче, ще бъде застрашен ако Палестина получи пълна независимост. Тук е мястото да припомним, че преди време Ариел Шарон призна, че конфликтът със Сирия през 1967, в хода на която Израел анексира Голанските възвишения, не е бил само (и дори не толкова)

свързан със сигурността на страната му. Каква тогава е била истинската причина? Отговорът се съдържа във факта, че днес 15 % от водата, която ползва Израел, идва именно от Голанските възвишения.

Според анализаторите, 14 от 33-те държави в рисковата група могат да бъдат изправени пред водния проблем към 2040, се намират в Близкия изток. Максимално ниво на недостиг на вода се очаква в Бахрейн, Кувейт, Палестина, Катар, Обединени арабски емирства, Израел, Саудитска Арабия, Оман и Ливан.

Както пишат експертите на WRI: „по-малко вода – по-малко сигурност в света“. В момента в тези страни се разчита до голяма степен на изпомпване на подпочвени води и обезсоляване на морска вода, за да се утоли жаждата на населението. Институтът казва, че Близкият изток е изправен пред изключителни проблеми, свързани с водата в обозримо бъдеще. Саудитска Арабия, например, планира почти изцяло да задоволява нуждите си от вода с внос още от следващата година.

Но Близкият изток не е единственият регион, в който държавите ще се изправят пред недостиг на вода. В рисковата група са и европейски държави като Испания, а от Южна Америка - Чили. Според доклад на ООН, публикуван през 2012 г., до 2030 г. половината от населението на света ще се изправи пред недостиг на вода в една или друга форма.

Според изследователя от WRI Чарлз Айсланд (Charles Iceland), „нивото на недостиг на вода се определя от простото съотношение нужда/наличност. Съответно, нивото на заплахата се влияе от два фактора: *нарастването на търсенето на вода* и *намаляването на източниците* (има се предвид естествените начини за поддържане на водния баланс в региона). В някои части на света промяната на климата доведе до намаляване на валежите“. Като пример той цитира югозапада на Съединените щати, Австралия, части от Европа и Близкия изток.

Вероятните конфликтни зони през 2050 г. ще бъдат районите на централните и източни щати в САЩ, страните от Централна и Източна Европа, през които минава Дунав или които граничат с реката, Източен Китай, Южна Индия, Централна Азия (Казахстан, Узбекистан, Киргизстан и Таджикистан), по-голяма част от Африка и Южна Америка. Най-слабо засегнати, колкото и странно да изглежда, ще останат страните от Арабския полуостров, Северна Африка, Тибетското плато, голяма част от Русия, Канада, Аляска и Австралия (Аспарух Илиев, Кой са зоните, където може да избухне война за питейна вода?, 27.10.2018 г., <https://www.investor.bg/drugi/338/a/koi-sa-zonite-kydeto-moje-da-izbuhne-voina-za-piteina-voda-270606/>, стр 1).

ИЗВОДИ:

1. Климатичните промени и ускореният прираст на населението в глобален мащаб ще доведат до сериозни конфликти за разпределянето на водния ресурс. Естествено, не е възможно да се предскаже къде и кога ще избухне следващият конфликт свързан с водните ресурси. В някои от проблемните в момента райони нещата могат да утихнат, докато в други могат тепърва да се появят конфликти. Свидетели сме на раждането на нова география на конфликта – един световен пейзаж, в който надпреварата за жизненоважни ресурси се превръща в основна причина за натрупването и използването на военна сила.

2. В съвременната история са известни общо 225 конфликти за питейна вода, които са в резултат на непоносимата жажда. От разгледаните девет потенциално най-опасни зони в света за възникване на бъдещи конфликти свързани с недостига на вода се вижда, че те се намират основно в Африка и Азия, но това не изключва и останалите континенти. За предотвратяването на този тип конфликти са необходими активни дипломатически усилия, използването на новите технологии и иновациите в сферата на пречистването, напояването, опресняването и повторното използване на наличните водни ресурси.

3. Днес недостигът на вода усещат приблизително 700 милиона души в 43 страни. До 2025 г. заради глобалните промени в климата и ръста на населението на планетата тази цифра ще надвиши три милиарда. Неизбежни в бъдещите водни войни ще станат, както непоносимата жажда, така и използването на оръжия. В бъдеще в конфликтите за подялба на общите водни ресурси залогът ще става още по-голям, а загубата в един такъв конфликт ще води след себе си все по-тежки последствия. „Учените смятат, че вероятността от започване на *водни войни* е между 75 % и 95 % през следващите от 50 до 100 години (Аспарух Илиев, Кой са зоните, където може да из-

бухне война за питейна вода?, 27.10.2018 г., <https://www.investor.bg/drugi/338/a/koi-sa-zonite-kydeto-moje-da-izbuhne-voina-za-piteina-voda-270606/>, стр 1)“.

REFERENCES:

1. Ханк Пелисие, Девет възможни бойни полета на бъдещите водни войни, списание Геополитика, 25 март 2013 г.
2. Мод Барлоу, Водата като геополитически фактор, списание Геополитика, бр.4. 2008 г.
3. К. Болтън, Бъдещите водни войни в Азия, списание Геополитика, бр.3. 2010 г.
4. Жана Иванова, Водната геополитика в Големия Близък Изток, списание Геополитика, бр. 6. 2012 г.
5. Бъдещето на човечеството: война за водата, 29 януари, 2014 г., <https://www.chr.bg/zhivot/b-deshheteto-na-chovechestvoto-vojna-za-vodata/>
6. Бъдещето на света – войни за вода, 28.02.2006 г., <https://news.bg/int-politics/badeshteto-na-sveta-voyni-za-voda.html>
7. Аспарух Илиев, Кои са зоните, където може да избухне война за питейна вода?, 27.10.2018 г., <https://www.investor.bg/drugi/338/a/koi-sa-zonite-kydeto-moje-da-izbuhne-voina-za-piteina-voda-270606/>
8. Иван Първанов, Екологичната сигурност: бомба със закъснител, 11.03.2018 г., <https://hicomm.bg/feature/ekologichnata-sigurnost-mezhdu-mita-i-realnostta.html>
9. Алексей Фененко, Войните на бъдещето, списание „Геополитика“, януари 2018 г.
10. Калоян Илиев, Станчо Станчев, Specifics of contemporary armed conflicts, International Scientific Conference факултет “А, ПВО и КИС октомври 2015, ISSN 2367-7902